

نقش عملی اینترپل در کشف جنایات قاچاق بین‌المللی انسان و اعضاء بدن

نگار مشهوری

دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق بین‌الملل دانشگاه آزاد مراغه

negar.mashhoury96@gmail.com

فاطمه احدی

استادیار حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشگاه آزاد واحد مراغه

ahadi_223@yahoo.com

چکیده

در قرن بیست و یکم جرائم قاچاق انسان و اعضا تهدیدی برای جامعه جهانی به خصوص بشریت به شمار می‌آید بروز این نوع جنایات و عوامل آن در خارج از محدوده مرز یک کشور این نوع جنایات را دارای خصیصه فراملی نموده و این امر به‌عنوان یکی از معضلات اصلی، دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی ذی‌ربط را در جهت حفظ و تأمین امنیت بین‌المللی به فعالیت واداشته است. این جنایات اشاره به اعمال مجرمانه ارتكابی توسط گروه‌هایی از اشخاص دارد که به شکل منسجم و هماهنگ تشکیل می‌گردند؛ و در عرصه بین‌المللی به فعالیت می‌پردازند و معمولاً مقصود آن‌ها درنهایت کسب منفعت مالی است. قاچاق انسان شکل نوینی از برده‌داری در دنیای مدرن است که شامل استخدام انسان‌ها، انتقال و دریافت آن‌ها برای وادار کردن افراد به تن‌فروشی و یا مجبور کردن به کارهای سخت و طاقت‌فرسا و بندگی یا برداشتن اعضاء بدن هست. تنوع و تفاوت‌های حاکم بر جوامع از لحاظ فرهنگی، اجتماعی و گوناگونی ساختارهای حقوقی و پلیسی از موانع انجام همکاری‌ها پلیس بین‌الملل محسوب می‌شود، ولی حساسیت دول بر اصول حاکمیتی خود و تمایل کشورها در حفظ منافع مشترک در سطوح ملی و بین‌المللی، جامعه جهانی را به انجام پیشگیری حقوقی و پلیسی بیش از پیش تشویق می‌کند. در واقع «نظام همکاری بین‌المللی در قلمرو کیفی» زاییده، هم محدودیت و هم ضرورت رویارویی با بزهکاران فراملی است. هدف از انجام این تحقیق شناساندن چهره زشت قاچاق انسان و اعضا به دانشجویان و مسئولین محترم برای جلوگیری از این عمل شوم و تصویب قوانین سخت‌گیرانه برای کنترل این نوع جرایم سازمان‌یافته فراملی بوده است و همچنین روش پژوهش از نوع توصیفی می‌باشد.

واژگان کلیدی: اینترپل، جرائم بین‌المللی، قاچاق انسان، قاچاق اعضاء بدن

مقدمه

در قرن بیست و یکم جرائم قاچاق انسان و اعضا تهدیدی برای جامعه جهانی به خصوص بشریت به شمار می آید بروز این نوع جنایات و عوامل آن در خارج از محدوده مرز یک کشور این نوع جنایات را دارای خصیصه فراملی نموده و این امر به عنوان یکی از معضلات اصلی، دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی ذی‌ربط را در جهت حفظ و تأمین امنیت بین‌المللی به فعالیت واداشته است. این جنایات اشاره به اعمال مجرمانه ارتكابی توسط گروه‌هایی از اشخاص دارد که به شکل منسجم و هماهنگ تشکیل می‌گردند؛ و در عرصه بین‌المللی به فعالیت می‌پردازند و معمولاً مقصود آن‌ها در نهایت کسب منفعت مالی است. قاچاق انسان شکل نوینی از برده‌داری در دنیای مدرن است که شامل استخدام انسان‌ها، انتقال و دریافت آن‌ها برای وادار کردن افراد به تن‌فروشی و یا مجبور کردن به کارهای سخت و طاقت‌فرسا و بندگی یا برداشتن اعضای بدن هست. قاچاق انسان و اعضای بدن پس از قاچاق اسلحه و مواد مخدر، سومین تجارت غیرقانونی در دنیا به شمار می‌آید. همچنین در مورد قاچاق اعضای بدن می‌توان گفت انتظار طولانی‌مدت برای دریافت عضوی از اعضای بدن از طرف بیماران ثروتمندی که نیازمند پیوند عضوی سالم بودند یکی از مهم‌ترین دلایل رونق تجارت اعضای بدن انسان شد از آنجاکه اغلب قوانین کشورهای مختلف جهان خریدوفروش اعضای بدن انسان را ممنوع اعلام کرده است، این بازار به‌طور غیرقانونی شکل گرفت و قاچاقچیان اعضای بدن آن را سازمان‌دهی کردند (عصار، بیابانی، ۱۳۸۶). قاچاق انسان امروزه به یکی از مهمترین مسائل در سطح بین‌المللی تبدیل شده است به گونه‌ای که این اقدام در گذشته بیشتر در کار اجباری و بهره‌کشی از جسم خلاصه می‌شد. اما امروزه ابعاد و شیوه‌های آن تغییری گسترده یافته که کار اجباری تنها یکی از ابعاد آن به شمار می‌رود و کشورهای زیادی (اعم از کشورهای فقیر و کشورهای غنی) را در همه‌ی قاره‌ها درگیر ساخته است. بسیاری از تحلیلگران معتقدند آنچه که امروزه با نام قاچاق انسان مطرح است، رابطه‌ای با برده‌داری دارد. البته برده‌داری سرانجام در اواخر سده‌ی نوزدهم و ابتدای سده‌ی بیستم پس از قرن‌ها ملغی گردید، ولیکن ابعاد و رویه‌های مشابه آن به گونه‌ای دیگر همچنان باقی است (فروغی، ۱۳۹۰).

با توجه به فرامرز بودن این جنایات و درگیری اکثر کشورهای جهان با این مشکل بزرگ و لزوم موشکافی قوانین و راهکارهای موجود و ارتقای آن‌ها برای مقابله با این پدیده شوم و ریشه‌کنی آن انجام چنین تحقیقاتی لازم می‌نماید. با بررسی کتب و مقالاتی که مرتبط با موضوع تحقیق می‌باشند به این موارد برخورد نمودیم.

۱- معاونت پژوهش‌های فرهنگی و اجتماعی (۱۳۸۸) در کتاب قاچاق انسان چالش‌ها و راهکارهای پیشگیری، به معضل قاچاق انسان و شبکه نقض‌کنندگان حقوق بشر همراه با آن پرداخته است.

۲- نگه‌ی مخلص‌آبادی، مرجان (۱۳۹۱) در مقاله تحت عنوان جهانی‌شدن مقابله با قاچاق انسان، به مسئله رشد قاچاق انسان در سال‌های اخیر اشاره داشته و اینکه کشورهای بی‌شماری را در معرض آسیب قرار داده است و قاچاق انسان و فرایند جهانی‌شدن آن را موردبررسی قرار داده است.

۳- سلیمی، صادق (۱۳۸۳) در مقاله با عنوان قاچاق انسان به‌عنوان یک جنایت سازمان‌یافته فراملی، به جنایات سازمان‌یافته فراملی که از مهم‌ترین معضلات جامعه بین‌المللی در قرن بیست و یکم محسوب می‌شوند که در کنوانسیون ملل متحد علیه جنایات سازمان‌یافته فراملی پرداخته است.

۴- بیابانی، غلامحسین (۱۳۸۸) در مقاله‌ای تحت عنوان جرائم سازمان‌یافته فراملی و همکاری‌های جنایی، به عنوان جرائم سازمان‌یافته فراملی اشاره داشته و همکاری کشورها در این عرصه را مشخص می‌کند.

۵- عصار، محمدتقی، بیابانی، غلامحسین (۱۳۸۶) در کتابی با عنوان قاچاق انسان، به بررسی انواع قاچاق انسان و اعضا در عرصه بین‌المللی پرداخته‌اند و همکاری تمامی کشورها را در زمینه‌ی مبارزه با این جنایت لازم می‌دانند.

به نظر می‌رسد با توجه به اصول، بخشنامه‌های سازمان و نیز اهداف آن می‌توان گفت این سازمان با داشتن پتانسیل‌های فراوان، ضمن افزایش همکاری بین مقامات امنیتی و انتظامی کشورهای مختلف از طریق تعامل با سازمان‌های ملی و بین‌المللی و گسترش علوم انتظامی سعی در اجرای سیاست جنائی به منظور مبارزه با جنایات و پیشگیری از وقوع آن‌ها در سطوح ملی و بین‌المللی دارد. همچنین پلیس بین‌الملل به تنهایی خود نمی‌تواند در کشف جنایات قاچاق انسان و اعضا نقش اساسی داشته باشد پیگیری و کشف این نوع جرائم همکاری تمامی کشورهای و سازمان‌های مرتبط با این جنایات را می‌طلبد. به نظر می‌رسد قاچاق انسان شامل مبادله افراد جهت کار در کارگاه‌های کار سخت، ازدواج‌های اجباری، خرید و فروش زنان و کودکان، برداشت اعضا و جوارح، فرزندخواندگی باشد. و همچنین انگیزه قاچاق در تحقیق کمیسیون اروپا در بلژیک، ایتالیا و هلند این‌گونه بیان شده است: نیاز به پول برای رفع نیازهای نخستین، برای خانواده، آدم‌ربایی، اعتیاد و یافتن شرایط بهتر.

روش تحقیق:

روش تحقیق در این مقاله روش توصیفی می‌باشد.

۱- مفهوم شناسی

تحقیق در هر حوزه‌ای ناگزیر از شناسایی واژگان اختصاصی مرتبط با موضوع است، ذیلاً ضمن ارائه تعاریف، به بیان مبانی نظری موضوع خواهیم پرداخت.

۱-۱- جرائم سازمان یافته

تعریف‌های زیادی از جرم سازمان یافته ارائه شده است که با وجود تفاوت‌هایی که دارند از حیث مفهوم مشترک هستند. در یکی از کوتاه‌ترین تعریف‌ها جرم سازمان یافته عبارت است از: «فعالیت مجرمانه مستمری که با هماهنگی صورت می‌گیرد» (Cressy, 1969). این تعریف که هم‌دایره جرم سازمان یافته را بسیار گسترده کرده و تمام جرائمی که با مشارکت یا معاونت دو یا چند نفر ارتکاب می‌یابد را شامل می‌شود و هم از حیث تعداد مرتکبان و نوع فعل ارتكابی و شرایط و خصوصیات اطلاق دارد، دارای معنای جامع و مانع نبوده و نمی‌تواند مبنای مباحث مربوط قرار گیرد. در تعریفی دیگر که مورد اتفاق تمامی جرم‌شناسان معرفی شده است، جرم سازمان یافته اقدام مجرمانه مستمری است که برای کسب سود و منفعت از طریق انجام فعالیت‌های غیرقانونی مورد نیاز مردم انجام می‌شود (Albens, 1989). از میان تعریف‌های مختلف دیگری که در این مورد وجود یکی از مناسب‌ترین آن‌ها تعریفی است که بر اساس آن جرم سازمان یافته عبارت است از یک سری معاملات غیرقانونی که توسط مجرمان متعدد برای یک دوره مستمر صورت می‌گیرد و هدف از این معاملات کسب امتیازات اقتصادی و قدرت سیاسی است در صورتی که برای کسب قدرت اقتصادی لازم باشد، این تعریف که نسبتاً جامع و مانع است، با تعریف مبسوط دیگری که جرم سازمان یافته را اقدام مجرمانه غیر ایدئولوژیک می‌داند که توسط گروهی از افراد که تعامل اجتماعی نزدیک به هم دارند ارتکاب می‌یابد و هدف از آن به دست آوردن منفعت و قدرت است (Abadinsky, 2000)، کامل‌تر می‌گردد.

۱-۲- مصادیق جرائم سازمان یافته

متخصصان علم جرم‌شناسی در تبیین جرم سازمان یافته در موارد متعدد به جای تعریف آن، به مصادیق این جرم اشاره کرده و حتی در مواردی که این جرم را تعریف کرده‌اند پس از تعریف آن، مصادیقی از آن را از باب مثال بیان نموده‌اند. بعضی از جرم‌شناسان ضمن برشمردن ویژگی‌های مشترک جرائم سازمان یافته، مصادیق آن را علاوه بر تأمین کالاها و خدمات غیرقانونی، شامل سرقت و اختفای کالاها، مسروقه، کلاهبرداری، جرائم کامپیوتری، هواپیماربایی و فساد اداری دانسته‌اند (voigot and others, 1994). منظور از تأمین کالاها غیرقانونی در مورد جرائم سازمان یافته، قاچاق مواد مخدر، قاچاق انسان و اعضای بدن انسان، تجارت غیرقانونی مواد اتمی و سلاح‌های خطرناک، قاچاق اشیای عتیقه و اموال فرهنگی، قاچاق حیوانات و گیاهان خاص و امثال آن است. همین‌طور منظور از خدمات نامشروع، قاچاق مهاجران، تأسیس و اداره روسپی‌گری و هرزه‌نگاری، فساد اداری و تطهیر پول است. البته باید توجه داشت که با وجود این‌که موارد یادشده بیش‌تر در

کتاب‌های مربوطه مورد بحث قرار گرفته است، مصادیق جرائم سازمان‌یافته از کشوری به کشور دیگر بر اساس اوضاع و احوال و شرایط اقتصادی، اجتماعی و سیاسی مخصوص آن کشور متفاوت است و در هر کشوری جرم خاصی بیش از جرائم دیگر به‌عنوان جرم سازمان‌یافته مطرح می‌گردد.

۱-۳- قاچاق

با گسترش دولت‌ها بحث استقلال آن‌ها بیش از پیش مطرح شد. ایجاد مرزها و جلوگیری از اختلاط کالاها و تولیدات کشورها امری پذیرفته‌شده در جامعه جهانی محسوب می‌شود. جرم قاچاق از جمله جرائمی است که همگام با توسعه و تفکیک کشورها ایجاد شد. قاچاق به‌صورت ورود و خروج کالاها به‌طور غیرقانونی از کشوری به کشور دیگر بروز می‌یابد. تبعات زیان‌بار این عمل نسبت به نظام اقتصادی کشورها باعث جرم‌انگاری این عمل شده است؛ اما نوع جدیدی از قاچاق در دهه‌های اخیر بیش از پیش بروز کرده است. این نوع قاچاق تحت عنوان قاچاق انسان شناخته می‌شود. از لحاظ حقوق بشری فقط این نوع از قاچاق قابل مجازات است. کلمه قاچاق یک عبارت ترکی است و به معنای دزدانه رفتار کردن و خارج از چارچوب و قانون رفتار کردن آمده است. همچنین واژه قاچاق به مفهوم خارج از قانون و چارچوب چیزی را به‌جایی بردن یا از جایی به‌جایی آوردن به کار رفته است.

۱-۴- قاچاق انسان و اعضاء

واژه قاچاق در لغت به معنی تردستی و کاری است که به‌طور پنهانی انجام می‌شود. این عبارت برگرفته از کلمه قامچاق به معنای فراری (ایمانی، ۱۳۸۶) در فرهنگ معین به معنای خرید و فروش غیر قانونی اجناس آمده است. هم‌اکنون عبارت «قاچاق انسان» در ادبیات حقوقی به معنای داد و ستد انسان مورد پذیرش قرار گرفته است. برخی با توجه به معنای لغوی استفاده از عبارت «سوداگری انسان» را مناسب‌تر می‌دانند، اما با توجه به ماهیت جرم و این واقعیت که انسان به‌عنوان کالا مورد خرید و فروش واقع می‌شود، به‌کارگیری کلمه قاچاق مناسب‌تر است و این جرم را در لفاف‌های از الفاظ پنهان نمی‌کند.

قاچاق انسان در ایران با توجه به قانون مبارزه با قاچاق انسان در ماده یک قانون فوق چنین تعریف شده است؛ قاچاق انسان عبارت است از:

الف - خارج یا وارد ساختن و یا ترانزیت مجاز یا غیرمجاز فرد یا افراد از مرزهای مشترک به‌اجبار و اکراه یا تهدید یا خدعه و نیرنگ و یا با سوءاستفاده از قدرت یا موقعیت خود یا سوءاستفاده از وضعیت فرد یا افراد یادشده به‌قصد فحشاء یا برداشت اعضاء و جوارح، بردگی و ازدواج.

ب - با تحویل گرفتن یا انتقال دادن یا مخفی نمودن یا فراهم ساختن موجبات اخفاء فرد یا افراد موضوع بند (الف) این ماده پس از عبور از مرز با همان مقصود. همچنین براساس ماده (۲) همین قانون، اعمال زیر نیز در حکم قاچاق انسان محسوب می‌شود:

۱- تشکیل یا اداره دسته یا گروه که هدف آن انجام امور موضوع ماده یک این قانون باشد.

۲- عبور دادن (خارج یا وارد ساختن و یا ترانزیت)، حمل یا انتقال مجاز یا غیرمجاز فرد یا افراد به‌طور سازمان‌یافته برای فحشاء یا سایر مقاصد موضوع ماده یک این قانون هرچند با رضایت آنان باشد.

۳- عبور دادن (خارج یا وارد ساختن و یا ترانزیت). حمل یا انتقال غیرمجاز افراد به‌قصد فحشاء هرچند با رضایت آنان باشد؛ بنابراین با توجه به مواد یک و دو قانون فوق، قاچاق انسان عبارت است از خارج ساختن یا ترانزیت مجاز یا غیرمجاز فرد یا افراد (اعم از زن یا مرد) از مرز کشور با توسل به‌اجبار و اکراه یا تهدید یا حيله و نیرنگ یا با سوءاستفاده قاچاقچی از قدرت یا موقعیت خود یا وضعیت خاص فرد یا افراد یادشده به‌قصد فحشاء و بهره‌کشی جنسی و اقتصادی یا برداشت اعضاء یا وادار کردن به بردگی اجباری یا ازدواج به طرق مذکور در قانون و همچنین عملیات غیرمستقیم کسانی که عالمأ و عامداً در خارج از کشور، مبادرت به تحویل گرفتن یا مخفی نمودن یا سبب اخفاء فرد یا افراد یادشده را پس از عبور از مرز می‌نمایند و همین‌طور کسانی که مبادرت به تشکیل دسته یا گروه برای عبور دادن و انتقال مجاز یا

غیرمجاز فرد یا افراد به‌طور سازمان‌یافته به‌قصد فحشاء و بهره‌کشی جنسی و اقتصادی می‌نمایند، عملیات آن‌ها نیز در حکم قاچاق انسان است (ولیدی، ۱۳۸۵).

علاوه بر این قاچاق انسان در سطح مجامع بین‌المللی نیز تعریف شده است. به‌این‌ترتیب در سال ۱۹۹۴ مجمع عمومی سازمان ملل متحد، قاچاق زنان را این‌گونه تعریف می‌کند: انتقال غیرقانونی و مخفیانه اشخاص در عرض مرزهای ملی، عمدتاً از سوی کشورهای در حال توسعه و کشورهای دارای اقتصاد در حال گذر، باهدف نهایی واداشتن زنان و دختران به وضعیت‌های بهره‌کشانه و ستمگرانه از لحاظ جنسی و اقتصادی به‌منظور سود به‌کارگیرندگان، قاچاقچیان و سندیکاهای جنایتکار و نیز دیگر فعالیت‌های مرتبط با قاچاق نظیر کار خانگی و اجباری، ازدواج دروغین، استخدام مخفیانه و فرزندخواندگی دروغین (اشتری، ۱۳۸۵). همچنین در پروتکل الحاقی کنوانسیون پالمو، تحت عنوان پروتکل پیشگیری سرکوب و مجازات قاچاق اشخاص به‌ویژه زنان و کودکان مصوب سال (۲۰۰۰) قاچاق انسان با توجه به ماده سه آن، چنین تعریف شده است: قاچاق انسان شامل استخدام، انتقال، حمل‌ونقل، پناه دادن یا دریافت اشخاص به‌وسیله تهدید یا به‌کارگیری زور یا دیگر اشکال تحمیل، آدم‌ربایی، تقلب، فریب، سوءاستفاده از قدرت یا موقعیت یا منافع جهت کسب رضایت فردی که بر شخص دیگری کنترل دارد، به‌منظور بهره‌کشی جنسی، کار یا خدمات اجباری بردگی یا رویه‌های مشابه بردگی و بیگاری یا برداشتن اندام‌های بدن است. همچنین در کنوانسیون اتحادیه آسیای شرقی برای همکاری منطقه‌ای (سارس) راجع به پیشگیری و مبارزه با قاچاق زنان و کودکان برای روسپیگری که در سال (۲۰۰۲) در پایتخت نپال به تصویب رسیده است، قاچاق انسان با توجه به بند سه ماده یک، این‌گونه تعریف شده است: قاچاق انسان عبارت است از: انتقال و خریدوفروش زنان و کودکان در درون و بیرون کشورها برای بهره‌کشی با استفاده از پول یا سایر مزایا اعم از این‌که با رضایت یا بدون رضایت شخص باشد (السان، ۱۳۸۴).

۱-۵- اهداف قاچاق انسان و اعضاء

هدف از اجرای این عمل جنایتکارانه، عموماً انتقال و دریافت انسان‌ها به‌منظور وادار نمودن به تن‌فروشی، مجبور ساختن به کارهای سخت و طاقت‌فرسا و در برخی موارد اجرای اعمال غیرانسانی است. این پدیده که امروز در قالب نوعی تجارت انجام می‌شود پس از قاچاق اسلحه و مواد مخدر سومین تجارت غیرقانونی در دنیا به شمار می‌آید که متأسفانه در سطحی نگران‌کننده در حال اجراست (سلیمی، ۱۳۸۲) با گسترش اهداف موردنظر قاچاقچیان انسان، گستره اهدافی که در تعریف قاچاق انسان گنجانده می‌شود نیز افزایش یافته است، چنانکه در اسناد بین‌المللی متقدم در تعریف قاچاق انسان، بیشتر بر کار اجباری تأکید می‌شد، حال آنکه در اسناد جدیدتر، گستره آن توسعه یافته و ازدواج اجباری، بهره‌کشی جنسی و برداشت اعضا را نیز در برمی‌گیرد.

۱-۶- اینترپل

ورود به عصر جدید و ظهور اندیشه‌های نو و متکثر در شرق و غرب و پدید آمدن چالش‌های فراوان میان انگاره‌های سنت و تجدد، هیچ‌یک تأثیری بر آرمان عدالت‌خواهانه بشر نگذاشت، اما وضعیت نوینی که جهان در دو قرن اخیر پیدا کرد، باعث شکل‌گیری سازوکارهای تازه‌ای در مسیر احقاق حق و دستیابی به عدالت شد. از این‌رو در نخستین سال‌های قرن نوزدهم، اجماعی میان صاحب‌نظران و برخی سیاستمداران پدید آمد تا با عزمی جهانی به مبارزه با جرم پرداخته و به‌این‌ترتیب با جرائم بین‌المللی که رسیدگی به آن‌ها از توان یک دولت خارج است مقابله نمایند و این‌گونه بود که سازمان بین‌المللی پلیس جنایی (اینترپل) شکل گرفت (سیلواستر، ۱۳۹۳).

۱-۷- اهداف و وظایف اینترپل

اینترپل سازمانی بین‌المللی است که برای مبارزه با مجرمان بین‌المللی و برقرار کردن امنیت عمومی کشورهای عضو به وجود آمده است. اینترپل نام کوتاه سازمان بین‌المللی پلیس جنایی است که در سال ۱۹۲۳ م. دروین پایتخت اتریش ایجاد شد.

۱-۷-۱- اهداف

همان‌طور که از نام این سازمان پیداست پیگیری کلیه امور پلیسی در سطح دنیا از مهم‌ترین ماموریت‌های سازمان پلیس بین‌الملل است. ایجاد بانک اطلاعاتی از اطلاعات واصله از کشورهای عضو در زمینه‌های مختلف از جمله سیاهه مجرمان بین‌المللی، اتومبیل‌های مسروقه، اموال فرهنگی مسروقه و ... به‌منظور بهره‌برداری کشورهای عضو نیز از دیگر اهداف مهم این سازمان بین‌المللی است (دلخوش، ۱۳۹۰). از میان دیگر اولویت‌های اینترنتی می‌توان به برگزاری سمینارها و کنفرانس‌های بین‌المللی در زمینه‌های فنی و تخصصی پلیسی، تدوین و انتشار بولتن‌های تخصصی در زمینه جرائم بین‌المللی و همکاری با پلیس سایر کشورها در زمینه مبارزه با جرائم سازمان‌یافته بین‌المللی نظیر قاچاق مواد مخدر، قاچاق انسان، پولشویی، تروریسم، جرائم رایانه‌ای، جرائم زیست محیطی و... اشاره کرد (مخدوم، ۱۳۸۷).

۱-۷-۲- وظایف

مهم‌ترین وظایف این سازمان به شرح زیر است (تقی‌زاده انصاری، ۱۳۸۸).

الف: انجام کلیه امور پلیسی در سطح دنیا.

ب: تهیه بانک اطلاعاتی از اطلاعات واصله از کشورهای عضو در زمینه‌های مختلف از جمله سیاهه مجرمین بین‌المللی، اتومبیل‌های مسروقه، اموال فرهنگی مسروقه، شگرد مجرمین و غیره.

ج: برگزاری سمینارها و کنفرانس‌های بین‌المللی در زمینه‌های فنی و تخصصی پلیسی.

د: تدوین و صدور بولتن‌های تخصصی در زمینه جرائم بین‌المللی.

ه: ایجاد ارتباط و هماهنگی با مراجع قضایی کشورها در رابطه با مجرمین متواری از کشوری به کشور دیگر استرداد مجرمین.

و: پیشگیری و کشف سرقت‌ها نظیر سرقت اتومبیل، آثار هنری، بانک، سرقت مسلحانه و غیره.

ز: مبارزه با مواد مخدر کشت، تولید، قاچاق، ترافیک و مسیرهای ترانزیت.

ح: کشف موارد جعل مدارک هویت گذرنامه، روادید و سایر مدارک.

ط: کشف جعل اسکناس.

ی: اقدام برای یافتن گمشدگان بین‌المللی و شناسایی اجساد کشف شده.

ک: تعقیب بین‌المللی.

ل: ردیابی و شناسایی افراد مورد تقاضا.

م: ایجاد ارتباط سریع و آنی با کشورهای عضو.

ن: فراهم ساختن امکان مسافرت افسران تحقیق در پرونده‌های تحت پیگرد به کشوری که متهم یا متهمان به آنجا متواری شده‌اند. هر چیزی که مورد مراجعه مراجع انتظامی داخلی کشورها قرار می‌گیرد، در صورتی که به خارج از کشور مربوط باشد.

۲- همکاری‌های پلیسی اینترنتی در قبال قاچاق انسان و اعضاء

پلیس اینترنتی در سطح کلان پیگیری‌های پلیسی، مقابله با جرائم سازمان‌یافته و تعقیب و بازداشت مجرمان را در سطح دنیا برعهده دارد و در سطح پایین‌تر مبارزه با قاچاق مواد مخدر، قاچاق انسان، پولشویی، تروریسم، جرائم رایانه‌ای، جرائم زیست محیطی و... را پیگیری می‌کند که به تعدادی از این اقدامات در ذیل اشاره می‌نماییم.

۲-۱- تشخیص هویت

مجموع علوم ودانشهایی که برای کشف جرم و تشخیص هویت مجرمین مورد استفاده قرار می‌گیرد علوم جرم‌یابی نام گرفته است (محسنی، ۱۳۷۰). در واقع می‌توان گفت، علم تشخیص هویت زیر مجموعه‌ای از علم جرم‌یابی است و هویت «مجموعه صفات و مشخصاتی است که موجب تشخیص یک فرد از یک فرد دیگر یا یک شی از شی دیگر می‌شود» (شرقی، ۱۳۷۲). لازمه تعقیب مجرمین و اجرای عکس‌العملهای اجتماعی این است که در مرحله اول این جرائم کشف و مجرمان شناخته شوند و سپس آن‌ها مورد تعقیب قرار گیرند و علم تشخیص هویت نیز علمی است که با استفاده از مجموعه آثار و علائم ظاهری به این امر می‌پردازد. این موضوع در مسایل پلیسی و در کشف علمی جرائم و دستگیری مجرمان از اهمیت بالایی برخوردار است و باتوجه به اهمیت موضوع اکنون در پلیس اکثر کشورها قسمتی به این امر اختصاص داده شده است.

۲-۱-۱- مسئولیت سیستم تشخیص هویت اینترنتی

۱- شناسایی مجرمین که از هویت جعلی استفاده می‌کنند و اثر انگشت خود را در محل جا گذاشته‌اند.

۲- شناسایی اجساد که هنوز شناسایی نشده است.

تشکیل پایگاه اطلاعاتی از آثار انگشتان و مشخصات مجرمان بین‌المللی و همچنین سیستم خودکار شناسایی مجرمان از طریق اثر انگشت که اخیراً در دبیرخانه این سازمان تشکیل شده است و به وسیله ارسال مشخصات و آثار انگشتان مجرمان یا اشخاص مفقود شده یا افراد مجهول‌الهویه توسط دفاتر ملی مرکزی تغذیه می‌شود کمک مؤثری به شناسایی مجرمان فراملی و یا قربانیان حوادث کرده است (فروغی و میرزایی، ۱۳۹۴).

۲-۲- ارائه و ارسال سوابق جنائی مجرمین

در حقوق داخلی کشورها ثبت سوابق کیفری و استفاده از آن برای استخدام در مشاغل عمومی یا اجرای مجازات تبعی یا استفاده در محاکم قضایی برای اعمال تشدید یا تخفیف مجازات درباره مجرمان امری شناخته شده است^۱. باتوجه به اینکه در نظام کیفری کشورها فقط سوابق محکومیت کیفری افراد در دادگاه‌های همان کشور قید می‌شود و مراجع ذی‌صلاح از سوابق کیفری مجرمان در سطوح فراملی و بین‌المللی بی‌اطلاع هستند و اگرهم اطلاعی داشته باشند غیرقابل استناد می‌باشد لذا آگاهی از سوابق کیفری این افراد در سایر دول به‌طور مستند باعث اجرای صحیح و بهتر عدالت خواهد شد. در ماده ۲۲ کنوانسیون پالمو به این امر تأکید شده است که قانونگذاری و سایر اقدامات مقتضی برای ملحوظ کردن سوابق محکومیت به ارتکاب جنایات فراملی باید در کشورهای دیگر لحاظ شود. بدیهی است که محکومیت کیفری یادشده، محکومیت قطعی غیرقابل تجدید نظر می‌باشد. سازمان پلیس بین‌الملل جنایی با اطلاع از این ضرورت و بابه‌گیری از امکانات تشخیص هویت و اطلاعاتی که از دوایر ملی مرکزی کشورهای عضو واصل می‌شود اقدام به تشکیل مرکزسجل کیفری برای مجرمان

۱. ر.ک. مواد ۳۸ و ۳۹ و ۴۰ و ۵۵ و ۶۴ و غیره در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲.

حرفه‌ای و فراملی کرده است. لازم است که اطلاعات واصله به‌منظور تأثیرگذاری و بهره‌برداری مفیدتر به روز بوده و این امر نیز همکاری سایر کشورها را می‌طلبد (فروغی و میرزایی، ۱۳۹۴).

۲-۳- شناسایی قربانیان و حمایت از بزه دیدگان

حمایت از بزه دیدگان جرائم فراملی با توجه به عدم برابری امکانات و توانایی آن‌ها در مقایسه با مجرمان و ارتباط مجرمان فراملی با مقامات دولتی فاسد و حاکمیت جو رعب و هراس بر فعالیت‌های آنان در مقایسه با جرائم دیگر امری ضروری است. بزه‌دیدگان بخصوص زنان و اطفال که بیشتر در معرض خطر قرار دارند در سه بعد باید مورد حمایت قرار گیرند. جبران خسارت ناشی از جرم، تعقیب کیفری و مجازات مجرم، تأمین امنیت بزه‌دیدگان از تعرضات احتمالی. گاهی اوقات بخصوص در مواردی که عامل جرم مشخص نیست و امکان جبران خسارت ممکن نیست جبران خسارت باید از طریق دولت‌ها به‌صورت جمعی انجام گیرد. این نوع جبران خسارت اکثر آدر جرائم فراملی و سازمان یافته انجام می‌پذیرد. «ترمیم خسارت جمعی قربانیان جرم معمولاً در مواردی که مباشر جرم مشخص نیست یا اگر معلوم شده باشد قادر به پرداخت خسارت نیست صورت می‌گیرد. در واقع فلسفه جبران خسارت جمعی هم‌بستگی جامعه با بزه دیده است» (مارتی، ۱۳۸۱).
در ماده ۲۵ کنوانسیون پالرمو حمایت همه‌جانبه از بزه‌دیده مورد تأکید قرار گرفته و از ارگانهای مختلف دولتی و غیردولتی به این منظور دعوت به عمل آمده است. شناسایی قربانیان حوادث و جرائم نیز نوعی حمایت از بازماندگان و تسکین آلام آنها خواهد بود.

۳- همکاری‌های قضایی اینترپل در قبال قاچاق انسان و اعضا

هرچند تنوع و تفاوت‌های حاکم بر جوامع از لحاظ فرهنگی، اجتماعی و گوناگونی ساختارهای حقوقی و پلیسی از موانع انجام همکاری‌ها محسوب می‌شود، ولی حساسیت دولت‌ها بر اصول حاکمیتی خود و تمایل کشورها در حفظ منافع مشترک در سطوح ملی و بین‌المللی، جامعه جهانی را به انجام معاضدات حقوقی و پلیسی بیش‌ازپیش تشویق می‌کند. در واقع «نظام همکاری بین‌المللی در قلمرو کیفری زاینده محدودیت و هم ضرورت رویارویی با بزه‌کاران فراملی است؛ محدودیت به این دلیل که قلمرو حاکمیت دولت‌ها بیرون از سرزمین در تلاقی با حاکمیت دولت دیگر متوقف می‌ماند و هرگز مأموران یک دولت بدون استعانت از قوای عمومی دولت بیگانه نمی‌توانند به‌ساده‌ترین صورت‌های معاضدت نظیر احضار متهم، ضبط اموال و ابلاغ احکام و غیره بپردازند. ضرورت، بدین سبب که منافع دولت‌ها ایجاب می‌کند که خود را به‌قواعدی پای‌بند کنند که ضامن و حافظ منافع مشترک همه آنهاست» (اردبیلی، ۱۳۸۲). پس به‌منظور حفظ اصول حاکمیتی دولت‌ها می‌بایست همکاری‌های مشترک بین نهادهای مختلف بین‌المللی افزایش یابد. معاضدات حقوقی و پلیسی از اهم تدابیر عمومی اینترپل برای مبارزه با جرائم فراملی در مفهوم عام آن (سازمان یافته و غیر سازمان یافته) می‌باشد؛ هرچند که معاضدات پلیسی زیر مجموعه‌ای از معاضدات حقوقی است و لی با توجه به اینکه معاضدات حقوقی اکثراً بین مقامات حقوقی و همراه با دستورات قضایی، از طریق دیپلماتیک انجام می‌گیرد، ولیکن معاضدات پلیسی بیشتر اوقات تخصصی و فنی بوده و در مراحل کشف و تعقیب جرائم زمینه‌ساز تحقق اکثر معاضدات حقوقی است.

۳-۱- استرداد مجرمین قاچاق انسان و اعضا

اصل تساوی افراد در برابر قانون و لزوم اجرای عدالت در هر شرایطی مستلزم آن است که از فرار مجرمان به‌خصوص در سطح فراملی جلوگیری شود و این روش نیز در حقوق بین‌الملل به‌عنوان روشی مؤثر جهت تضمین اجرای عدالت مورد تأکید می‌باشد. استرداد در لغت به معنی بازگرداندن و مسترد کردن است. در حقوق بین‌الملل استرداد عبارت است از «آیینی که کشور متقاضی که جرم در آنجا واقع شده است را مجاز می‌کند تا تسلیم مجرمی را که در خاک کشور طرف تقاضا مأمن گزیده را خواستار شود» (علی‌آبادی، ۱۳۶۰) از منظر سازمان پلیس بین‌الملل جنایی استرداد پروسه‌ای است که دولت مورد تقاضا را مجاز می‌کند. تا شخص مجرم یا متهم را که در حوزه آن کشور مامن گزیده است رابه کشور متقاضی به‌منظور محاکمه یا اجرای حکم جزایی تحویل می‌دهد.

۳-۱-۱- مفهوم استرداد مجرمین

استرداد فرایندی است که طی آن متهم یا مجرمی از کشوری که بعد از ارتکاب جرم و قبل از محاکمه و اجرای مجازات‌ها بدانجا فرار نموده است، پس گرفته می‌شود. دولتی که تقاضای استرداد می‌کند، دولت تقاضا کننده و دولتی که متهم یا محکوم مزبور در آن سکونت دارد و از

آن تقاضای استرداد به عمل می‌آید، دولت متقاضی علیه یا دولت مسترد کننده نامیده می‌شود (گلدوزیان، ۱۳۹۱). چنانچه بین دولت تقاضاکننده و دولت متقاضی عنه، قرارداد ویژه استرداد مجرمین وجود داشته باشد، نسبت به جرائم پیش‌بینی شده در عهدنامه و با رعایت سایر شرایط، قبول استرداد اجباری است؛ اما اگر بین کشور متقاضی و کشور متقاضی عنه قرارداد خاصی وجود نداشته باشد و همچنین نسبت به جرائم خارج از شمول عهدنامه، قبول یا رد تقاضا اختیاری بوده و منوط به میل و اراده کشوری است که از آن تقاضای استرداد و یا اجرای حکم محکومیت به عمل می‌آید. در صورت اخیر معمولاً استرداد مجرم و یا اجرای حکم را به وجود روابط متقابل منوط می‌کنند (میر محمد صادقی، ۱۳۸۳).

۳-۱-۲- احکام و شرایط استرداد مجرمین

به‌منظور اینکه فرایند استرداد مجرمین میسر گردد، بایستی جرم ارتكابی دارای اوصاف و شرایط خاصی باشد. در واقع، هر جرمی لزوماً قابل استرداد نیست، بلکه برخی از جرائم بنا به دلایل مختلفی از شمول قواعد استرداد خارج شده‌اند. مع‌الوصف، شرایط مختلفی را که در ارتباط با امکان استرداد به اعتبار نوع جرم و مسائل پیرامونی آن می‌باشند، عبارتند از:

الف: جرم ارتكابی عملی خطرناک و مستوجب مجازات شدید باشد

در واقع در جرائم کم اهمیت تقاضای استرداد پذیرفته نمی‌شود. در گذشته جرائم مهم ضمن معاهدات منطقه‌ای یا بین‌المللی احصاء و تعریف می‌شدند، ولی با گسترش و کثرت جرائم ادامه این روند امکان‌پذیر نبوده و به تدریج به فراموشی سپرده شد؛ اما امروزه به‌جای این جرائم، قواعدی کلی برای تشخیص مصادیق جرائم مهم ظهور یافته‌اند. به‌عنوان مثال، گفته می‌شود جرائمی که دارای مجازات حبس بیش از دو سال باشند، مرتکب آن‌ها قابل استرداد است (Brayan, 2009). قانون استرداد مجرمین ایران هم از این رویه تبعیت کرده است و در خصوص جرائمی که مجازات قانونی آن‌ها بیش از یکسال حبس باشد و یا مجرمین بیش از دو ماه محکومیت یافته باشند، استرداد را می‌پذیرند؛ بنابراین، اگر جرمی دارای مجازات کمتر از یکسال و یا کمتر از دو ماه حبس باشد، مرتکب آن قابل استرداد نیست.

ب: پیرامون جرم ارتكابی بایستی قاعده «مجرمیت مضاعف» برقرار باشد

از این منظر گفته می‌شود که عمل مجرمانه بایستی در هر دو کشور جرم باشد. لذا اگر جرم ارتكابی در قلمرو کشوری که مجرم بدان پناه آورده است، جرم نباشد نهاد استرداد منتفی خواهد بود. در این راستا مقرر ذیل ماده (۴) قانون استرداد اشعار داشته: «... در تمام موارد مذکور در این ماده، استرداد وقتی مورد قبول دولت ایران واقع می‌شود که عمل ارتكابی طبق قوانین ایران نیز مستلزم مجازات‌های جنایی یا جنح‌های باشد».

ج- پیرامون جرم ارتكابی بایستی قاعده «اختصاصیت» برقرار باشد

یعنی لازم است فرد استرداد شده به همان اتهامی تحت محاکمه قرار گیرد که بخاطر آن مسترد شده است. لذا امکان انقلاب در نوع و ماهیت دعوا و عنوان مجرمانه انتسابی به اشخاص موضوع استرداد کاملاً منتفی است.

د- جرم ارتكابی از جمله جرائم سیاسی و نظامی نباشد

به‌عنوان یک قاعده عمومی و عرفی در عرصه حقوق بین‌الملل، امکان استرداد در مورد جرائم سیاسی و نظامی وجود ندارد. به همین اعتبار در قانون استرداد مجرمین ایران هم مقنن در این جرائم پذیرش تقاضای استرداد را منتفی اعلام کرده است. در ماده (۸) این قانون آمده است.

۳-۲- اخذ شهادت یا توضیحات از اشخاص

شهادت در لغت به‌معنی «حضور و معاینه و اطلاع است و شاهد کسی است که بر امری شهادت می‌دهد خواه ادای شهادت کرده باشد یا تحمل شهادت، یعنی امری را احساس و یا از آن اطلاع پیدا کرده باشد» (لنگرودی، ۱۳۸۹). این نوع معاضدت باتوجه به‌اینکه از ادله‌های

مهم اثباتی است و در سیستمهای حقوقی به اجرای عدالت کمک فراوانی می‌کند در اسناد مختلف بین‌المللی به‌طور مکرر مورد تأکید قرار گرفته‌است. از آنجمله ماده یازدهم الگوی معاضدت متقابل در امور جنایی که به توصیه هشتمین کنگره سازمان ملل برای پیشگیری از جرم و اصلاح مجرمین (قطعنامه ۴۵/۱۱۷ مجمع عمومی سازمان ملل مورخ ۱۴ دسامبر ۱۹۹۰) به‌تصویب رسید در خصوص نحوه شهادت در کشور دیگر بیان می‌دارد: «دولت متقاضی‌عنه مطابق قوانین خود و بنابه درخواست دولت متقاضی شهادت رسمی با قیدسوگند یا اظهارات اشخاص را اخذ یا از آن‌ها می‌خواهد دلایل خود را برای انتقال به‌دولت متقاضی ارائه نمایند».

۳-۳- تأمین اطلاعات و اسناد

در اصطلاح آیین دادرسی کیفری تأمین دلیل، صورت‌برداری دادگاه به‌تقاضای ذینفع از دلایل اثباتی قبل از نیاز به اثبات به‌منظور حفظ آن از زوال است. با توجه به اهمیت تأمین اطلاعات، دلایل و اسناد معتبر در اثبات جرائم و اجرای عدالت این نوع معاضدت در فرایند دادرسی بسیار مهم و تأثیرگذار می‌باشد. ماده ۱۰ کنوانسیون معاضدت متقابل و همکاری بین ادارات گمرکی (بروکسل، ۱۹۹۷) در این‌باره بیان می‌دارد: بنابه‌درخواست مقام متقاضی، مقام طرف تقاضا همه اطلاعاتی را که ممکن است وی را قادر به‌کشف و تعقیب جرائم نماید، به مقام متقاضی‌عنه مخابره خواهد کرد^۲ «دفاتر ملی مرکزی انترپل با ایجاد شبکه ارتباطی پیشرفته بین دبیرخانه کل و کشورهای عضو و ایجاد زمینه‌های مناسب در محدوده‌ای وسیع می‌تواند در امر تأمین اطلاعات، اسناد و تبادل سریع و دقیق آن‌ها با استفاده از ظرفیتها و امکانات وسیع و پیشرفته خود نقش مهمی را ایفا کند».

۳-۴- اجرای احکام اجرایی و انتقال محکومین به حبس

اجرای سریع احکام جزایی به خصوص در محل‌های ارتکاب جرم و با توجه به اثرگذاری وسیع جرائم فراملی بر افکار عمومی جامعه، علاوه بر بازدارندگی و جنبه پیشگیرانه، موجب تشفی خاطر بازماندگان و عبرت و ارعاب سایر مجرمان خواهد شد. بدین‌منظور تمام نهادهای حقوقی و پلیسی مؤثر در این خصوص می‌بایست زمینه‌های این نوع معاضدت را فراهم کرده و سعی کنند با استفاده از روشهای جدید و سریع، احکام جزایی را ابراجرا درآورند. انتقال محکومین به‌حبس نیز از موارد دیگر معاضدات حقوقی است که در اسناد بین‌المللی زیادی نیز به‌آن اشاره شده است از آنجمله الگوی سازمان ملل برای انتقال زندانی‌های خارجی (نیویورک، ۱۹۸۵) در خصوص انتقال محکومین به‌حبس است که به‌طور ماهرانه‌ای تنظیم شده و با توجه به‌اهمیت موضوع به چند بند از آن اشاره می‌کنیم:

الف) انتقال زندانیان باید براساس احترام متقابل به حاکمیت و صلاحیت ملی صورت گیرد.

ب) تصمیم به انتقال زندانی باید بدون تأخیر انجام گیرد.

ج) انتقال ممکن است براساس توافق دولت فرستنده یا اجراکننده یا شخص زندانی انجام گیرد.

د) باید دولت اجراکننده مجازات، فرصت بررسی رضایت آزاد زندانی را به وی بدهد.

انجام هماهنگی‌ها و همکاری‌های لازم برای حفظ، نگهداری و انتقال مجرم و جلوگیری از فرار آن بین نهادهای مجری قانون و دیگر ارگانها مانند سازمانهای حمل‌ونقل اعم از هواپیمایی، دریایی یا زمینی از وظایف ذاتی و اولیه دفاتر ملی مرکزی و دبیرخانه کل می‌باشد (عباسی، ۱۳۷۴).

۴- اینترپل و مکانیزم‌های خاص مقابله با جرائم سازمان‌یافته قاچاق انسان و اعضاء

برای مقابله با ارتکاب جرائم سازمان‌یافته فراملی، صاحب‌نظران و حقوقدانان مختلف از سال‌ها پیش درباره خطرات و ابعاد گسترده فعالیت و آثار این جنایات قلم‌فرسایی کرده‌اند، اما هیچ‌گونه سند بین‌المللی فراگیر و الزام‌آور بین‌المللی که در سطح جهانی تنظیم شده باشد و بتواند

². Convention on Mutual Assistance and cooperation between customs Administration, brussels, 1997 article 10.

همه کشورها را در این مبارزه متحد کند. همراه کنوانسیون پالمو دو پروتکل الحاقی نیز یکی در مورد قاچاق اشخاص به ویژه زنان و کودکان و دیگری در مورد قاچاق مهاجران تنظیم شد و به تصویب مجمع عمومی رسید. البته، تصویب آن‌ها برای متعهدین جنبه اختیاری دارد. در کنوانسیون پالمو، ضمن توجه به همکاری‌های سنتی: از قبیل استرداد، صلاحیت و... تحولات جدید حقوق کیفری و جرم‌شناسی نیز لحاظ گردیده است. در این زمینه با توجه به ماهیت جنایات سازمان یافته، اولاً برای کشف و تعقیب جنایات ارتكابی به فراگیری و اجرای فنون و شیوه‌های ویژه پلیسی و همکاری مراجع دولت‌های مختلف با یکدیگر و تشویق مخبران به همکاری با مقامات صالح تأکید شده است. ثانیاً به حمایت و حفاظت از شهود و بزه دیدگان توجه شده است؛ و ثالثاً، به پیشگیری از وقوع جرم، هم در خود کنوانسیون و هم در پروتکل‌های الحاقی، تأکیدی خاصی شده است (سلیمی، ۱۳۸۲).

۴-۱- اولویت‌دادن به پیشگیری از قاچاق انسان

در مرحله اول باید از تمام ابزارهای ممکن در راه پیشگیری از قاچاق انسان استفاده شود. فعالیت‌های آموزشی، فرهنگی، امنیتی و اقتصادی از جمله اقدامات صورت گرفته در این حوزه است. تصویب قوانینی برای تحقق این امور می‌تواند بسیار مفید و کارساز باشد. ممکن است با وجود تمامی اقدامات صورت گرفته قاچاق انسان روی دهد. در این صورت باید به مجازات مجرمین پرداخت تا بازدارندگی خاص و عام محقق شود. مجازات مجرمین به‌تنهایی کافی نبوده بلکه در کنار مجرمین باید حقوق و نیاز بزه‌دیدگان نیز در نظر گرفته شود. اگرچه مجازات قاچاق چیان می‌تواند تا حدی آلام آنان را کاهش دهد، ولی علاوه بر آن، نیازمند حمایت‌های بهداشتی، مالی و شغلی هستند. سرمایه‌گذاری در حوزه پیشگیری از وقوع قاچاق بسیار کم هزینه‌تر از حوزه مبارزه است. از یک طرف از وقوع پدیده مجرمانه جلوگیری خواهد شد و از طرف دیگر از افراد بی‌گناهی که به بند قاچاق می‌افتند، همچنین گسترش فساد، جلوگیری خواهد شد. پیشگیری، گستره بسیار وسیعی را از اقدامات فرهنگی گرفته تا اقدامات اقتصادی و حتی امنیتی در بر می‌گیرد (رجبی پور، ۱۳۷۸).

۴-۲- افزایش آگاهی‌های عمومی از طریق اقدامات فرهنگی و آموزشی

در کشورهای مختلف اقدامات فرهنگی متعددی برای افزایش آگاهی مردم شروع شده است؛ برای نمونه برنامه‌های آموزش ملی که در مدارس و دانشگاه‌های برزیل صورت می‌گیرد را می‌توان نام برد. در این کشور اطلاع‌رسانی درباره قاچاق به دانش‌آموزان و دانشجویان، به یکی از وظایف اصلی مراکز بالا تبدیل شده است. علاوه بر مؤسسات آموزشی، بسته‌های اطلاع‌رسانی و نوارهای ویدئویی درباره قاچاق انسان تهیه کرده و در اختیار مردم قرار می‌دهند. گاه برنامه‌های آموزشی در مورد قاچاق جنبه عمومی‌تر یافته و از طریق رسانه‌های جمعی پخش می‌شود تا افراد بیشتری را تحت پوشش قرار دهد. از جمله این برنامه‌ها می‌توان به برنامه‌های آموزشی هفتگی دولت تایلند درباره قاچاق انسان اشاره کرد. ایران در مقایسه با کشورهای دیگر، کمتر به موضوع پیشگیری توجه می‌کند. هرچند شاید بتوان برنامه‌های هفتگی در حوزه پیشگیری از انحرافات اجتماعی مثل مواد مخدر را مشاهده کرد، ولی برنامه‌های صورت گرفته درباره قاچاق به مراتب کمتر و شاید به جرأت بتوان گفت نادر است (السان، ۱۳۸۴). شاید علت اصلی آن نیز نگاه امنیتی یا قبح اجتماعی قاچاق باشد. در حالی که باید برنامه‌های آموزشی در مورد چگونگی فعالیت باندهای قاچاق برای افرادی که آسیب‌پذیر هستند (به‌ویژه دختران) در نظر گرفته شود، کمترین نشانی از آن در مدارس و دانشگاه‌ها مشاهده نمی‌شود. علاوه بر این ضروری است که خانواده‌ها نیز در مورد خطراتی که در این زمینه وجود دارد، آگاه شوند. آگاهی از قاچاق انسان تنها به اعلام کشف شبکه‌های قاچاق محدود می‌شود؛ از این رو ضروری است با پذیرش واقعیت‌های جامعه و توجه به لزوم مبارزه واقعی با قاچاق، نسبت به افزایش آگاهی مردم اقدام شود. این امر می‌تواند از طریق تهیه جزوه‌هایی در مورد خطرات قاچاق؛ عملکرد قاچاقچیان؛ مسیرهای اصلی قاچاق؛ و توزیع آن‌ها در میان گروه‌های آسیب‌پذیر به‌ویژه دانش‌آموزان صورت پذیرد. نظیر این عمل را در بحث مبارزه با ایدز و مواد مخدر در مدارس مشاهده می‌کنیم. نصب پوسترها و تابلوهای تبلیغاتی و تیزرهای تلویزیونی در مورد قاچاق و خطرات آن نیز می‌تواند از دیگر اقدامات صورت گرفته در حوزه پیشنهادی باشد.

۴-۳- تعیین ضمانت اجرای غیرکیفری و کیفی‌های تبعی و تکمیلی برای مرتکبان

مبارزه با قاچاق نیازمند وضع ضمانت اجرای متناسب است. گاهی تعیین مجازات‌های اصلی به‌تنهایی کافی نبوده و فاقد بازدارندگی است. از این رو ضروری است در این موارد از مجازات‌های تبعی و تکمیلی نیز استفاده کرد. استفاده از این مجازات‌ها در هنگامی که خویشاوندان و

والدین، خود اقدام به قاچاق کرده‌اند دارای اهمیت بسیار است. در این مورد، سطح ضمانت اجراهای در نظر گرفته شده، از حبس گرفته تا سلب حق سرپرستی می‌تواند متنوع باشد. صرف تعیین مجازات حبس کافی نبوده بلکه فراهم کردن شرایطی برای جلوگیری از سوءاستفاده‌های احتمالی مجدد بعدی نیز ضروری است. این امر می‌تواند از طریق سلب حق سرپرستی محقق شود.

۴-۴- تشدید مجازات در برخی اوضاع و احوال خاص نظیر بروز حوادث غیر مترقبه

در برخی از برهه‌های زمانی و به خاطر شرایط خاص (که البته موقت نیز هست) اشخاص به دلیل نداشتن شرایط نامناسب زندگی، نسبت به قاچاق آسیب‌پذیرترند. برای مثال پس از وقوع حوادث غیرمترقبه طبیعی همانند زلزله، اشخاص زلزله‌زده شرایط خاصی پیدا می‌کنند که می‌توانند دستاویز برای قاچاقچیان و شکار سریع طعمه‌های خود باشند.

۴-۵- به رسمیت شناختن مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی

یکی از اقداماتی که در زمینه مبارزه با قاچاق انسان از طریق قوانین کیفری می‌تواند صورت گیرد، پذیرش مسئولیت کیفری برای اشخاص حقوقی است. از آنجایی که قاچاق انسان در مواردی به وسیله اشخاص حقوقی (مانند در پوشش آژانس‌های مسافرتی) و در ظاهری قانونی صورت می‌گیرد، پذیرش مسئولیت کیفری برای اشخاص حقوقی آژانس‌های مسافرتی و در نظر گرفتن مجازات‌های خاص برای آن‌ها نظیر بستن و تعطیلی مؤسسه و توقیف و ضبط و مصادره اموال حاصل از جرم در این زمینه، می‌تواند کارساز باشد.

۴-۶- حمایت از بزه‌دیدگان در صورت بازگشت به کشور مبداء یا عدم بازگشت

اولین مرحله‌ای که بعد از شناسایی بزه‌دیدگان قاچاق باید صورت گیرد، تلاش برای بازگرداندن آنان به آغوش خانواده و کشور متبوعشان است. در این راه باید از هرگونه اجبار خودداری شود. توجه به منافع بزه‌دیدگان در هنگام بازگرداندن آن‌ها به کشور بسیاری ضروری است؛ به این معنا که ممکن است در برخی از موارد عدم بازگشت به وطن اصلی، مفیدتر از بازگشت آن‌ها باشد؛ از این رو بیان شده است که باید توجه به عالی‌ترین منافع بزه‌دیده، همانا وجه همت مقاماتی باشد که قصد بازگرداندن بزه‌دیده را دارند. در چنین شرایطی که عدم بازگشت بزه‌دیده بیشتر در جهت منافع اوست، باید شرایطی فراهم شود که هم از سوءاستفاده بعدی جلوگیری شود و هم امکان و شرایط زندگی در کشور مقصد مهیا شود. یکی از این شیوه‌ها صدور اجازه سکونت برای مدتی همراه با خدمات حمایتی به بزه‌دیده، است.

۵- اینترپل و همکاری با سایر سازمان‌های بین‌المللی

برای مبارزه با جرائم سازمان‌یافته، شیوه‌های مؤثر لازم است که سیستم‌های قضایی و پلیسی به نحو بهتری سازمان‌یافته و مجهز شوند. در چنین شرایطی بهبود و تقویت شیوه‌های مبارزه به وسیله ارتباط و همکاری بین‌المللی گسترش یافته انجام‌پذیر است. عبور از چالش‌های امنیتی نوین در عرصه جهانی مستلزم مبارزه با مصادیق جرائم سازمان‌یافته در عرصه ملی و فراملی است؛ لذا مبارزه با فساد در سطوح مختلف آن جزء لاینفک پروسه مبارزه با جرائم سازمان‌یافته است. همکاری‌های بین‌المللی در برخورد با جرائم سازمان‌یافته توضیح می‌دهد: جرائم سازمان‌یافته به دلیل خطر شدیدی که برای منافع شهروندان و دولت‌ها داشتند، دولت‌ها را بر آن داشتند که از طریق سازمان‌های بین‌المللی از جمله سازمان ملل و ارگان‌های مربوط، با این‌گونه جرائم برخورد جدی‌تری داشته باشند و نسبت به مرتکبان، مجازات‌ها را شدت ببخشند. این جرائم برای جامعه بین‌المللی و کشورها یک تهدید جدی محسوب می‌شود و حتی برای استثمار اشخاص حقیقی و حقوقی غیردولتی نیز می‌تواند خطر جدی به شمار آید. دستاوردهای اخیر ناشی از اتفاقاتی بوده است که صدماتی را به دولت‌ها و جوامع بین‌المللی وارد کرده است، در نتیجه دولت‌ها در عرصه بین‌الملل وارد شده‌اند و تصمیم گرفتند که با آن مقابله کنند (دلخوش، ۱۳۹۰).

نتیجه گیری

قاچاق، معضل دیرینه‌ای است که از دیرباز خسارت‌های اقتصادی و فرهنگی گسترده‌ای به کشورها وارد کرده و ملت‌ها را از درآمدهای مشروع و قانونی چشمگیر محروم ساخته است. در این راستا، قاچاق انسان بعنوان مصدافی از جرایم سازمان‌یافته بین‌المللی، به یکی از پدیده‌های جوامع انسانی در طول ادوار مختلف تاریخی و همچنین در زمان حاضر، که از ابتدای دهه میلادی به برده‌داری مدرن شهرت یافته، به یک معضل جهانی تبدیل شده و روند افزایشی مهاجرت‌های بین‌المللی نیز به گسترش و درآمد زایی آن دامن زده است. اینترپل در قرن بیستم بر پیشگیری از جرایم بین‌المللی تأکید نموده و آن را در کانون توجه خود قرار داده است. این سازمان در قلمرو مأموریت‌های بین‌المللی و داخلی خود، در زمینه پیشگیری از جرایم بین‌المللی تأکید خاصی دارد. در این راستا و با تأکید بر افزایش همکاری‌های بین‌المللی، سازمان پلیس جنایی بین‌المللی (اینترپل) تأسیس گردیده است. همکاری‌های بین‌المللی اینترپل نقش ویژه‌ای در نظم بین‌المللی دارد. برقراری نظم در جرایمی که از حیث بزه‌کار، بزه‌دیده یا گستره جغرافیایی، بعد بین‌المللی دارند، به توسعه همکاری‌های بین‌المللی نیاز دارد.

نکته دیگر که باید به آن توجه کرد تفکیک جنایت قاچاق انسان از قاچاق مهاجرین است. برای نیل به این مقصود یادآور می‌شویم هر دو این جنایات ضمن این که موضوعشان افراد بشر است و از کشورهای توسعه‌نیافته به کشورهای توسعه‌یافته قاچاق صورت می‌گیرد جنایاتی سازمان یافته و فراملی هستند ولی تفاوت‌هایی به شرح زیر دارند: قاچاق انسان اطلاق می‌شود به استخدام، حمل، انتقال، پناه دادن یا تحویل گرفتن اشخاص با توسل به تهدید، اعمال زور یا سایر اشکال ارباب، ربودن، تقلب، سوءاستفاده از قدرت یا موقعیت، آسیب پذیری، پرداخت یا دریافت وجه یا مزایا به منظور تامین رضایت یک شخص برای در دست گرفتن کنترل شخصی دیگر با هدف استثمار برای فحشا، وا داشتن دیگران یا سایر اشکال استثمار جنسی، انجام کار یا خدمات به صورت اجباری، بردگی یا اعمال مشابه بردگی و بندگی یا قطع اعضای بدن است. توضیح ضروری این که علاوه بر موارد فوق فرزند خواندگی و ازدواج اجباری راهم می‌توان از مصداف قاچاق انسان تلقی کرد. اولاً در قاچاق مهاجرین قاچاق هدف است و موضوعیت دارد و با انجام قاچاق به مقصد بزه خاتمه می‌یابد و در حالی که در قاچاق اشخاص قاچاق طریقتی دارد و تازه بعد از ورود به خاک کشور مقصد جرائم و جنایات شروع می‌شود. ثانیاً قاچاق مهاجران همه مهاجران را در بر می‌گیرد و البته بیشتر مردان هدف این قاچاق هستند در حالی که در قاچاق اشخاص زنان و کودکان قربانیان جنایتند. ثالثاً در قاچاق اشخاص خشونت و سوءاستفاده جنسی وجود دارد که در قاچاق مهاجران به صورت حاد ملاحظه نمی‌شود. نکته‌ای که باید در اینجا ذکر شود اینست که هر سوءاستفاده و به فحشا و داشتن جنایت سازمان یافته فراملی نیست زیرا برطبق ماده ۳ بند ۲ کنوانسیون پارامو جرم در صورتی ماهیتا فراملی است که :

الف) در بیش از یک کشور ارتکاب یابد.

ب) در یک کشور واحد صورت گیرد اما بخش زیادی از مقدمات، طرح ریزی، هدایت یا کنترل آن در کشور دیگری انجام شده باشد.

پ) در یک کشور واحد صورت گیرد اما یک گروه مجرم سازمان یافته که در بیش از یک کشور به فعالیت مجرمانه دست می‌زند در آن دخیل باشد.

ت) در یک کشور صورت گیرد ولی دارای اثرات قابل ملاحظه‌ای در کشور دیگر باشد. شایان ذکر است متأسفانه پدیده نامطلوب قاچاق انسان در ایران نیز وجود داشته و با حداقل دو مقصد دویی و پاکستان قاچاق انسان مخصوصاً زنان انجام می‌شود.

از آغاز قرن بیستم چندین سند بین‌المللی برای سرکوب قاچاق انسان به‌ویژه زنان و کودکان تدوین شده که به تصویب دولت‌ها رسیده است، اما هیچ یک از این اسناد بین‌المللی موفقیتی در پیشگیری از این جرم یا برخورد با آن نداشته‌اند به نظر می‌رسد برای مقابله با این‌گونه برده‌داری که در قرن حاضر همگام با پیشرفت‌های بشر در حال وقوع است قبل از هر چیز باید به آموزش و فرهنگ‌سازی توجهی ویژه کرد و تدابیر بازدارنده در نظر گرفت و با همکاری نهادهای قانونگذار قوانینی روشن و با عنوان مبارزه با قاچاق انسان به‌ویژه قاچاق زنان و کودکان به تصویب رسانند. آنچه اکنون در سطح کشورهای عضو اینترپل امری مهم است، ناهماهنگی، عدم تبادل اطلاعات و یکسان نبودن اقدامات

انجام شده دولت‌های مختلف است؛ یعنی با وجود آنکه بسیاری از کشورها هیچ‌گونه اطلاعات مشخص و دسته‌بندی شده‌ای از فعالیت شبکه‌های قاچاق انسان در کشور خود ندارند، معدودی از کشورها تلاشی گسترده را در این زمینه انجام داده و توانسته‌اند توفیقات خوبی به دست آورند.

منابع

- ۱) اشتری، بهناز، ۱۳۸۵، قاچاق زنان بردگی معاصر، چاپ اول، تهران، نشر میزان.
- ۲) السان، مصطفی، قاچاق زنان و کودکان برای بهره‌کشی جنسی، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال چهارم، شماره ۱۶، بهار، ۱۳۸۴، ۳۳۵-۳۲۰.
- ۳) تقی‌زاده‌انصاری، مصطفی، ۱۳۸۸، سازمان جهانی پلیس جنایی (اینترپل)، چاپ سوم، تهران، انتشارات جنگل جاودانه.
- ۴) جعفری لنگرودی، محمد جعفر، ۱۳۸۹، ترمینولوژی حقوق، چاپ بیست و دوم، تهران، نشر میزان.
- ۵) دلخوش، علیرضا، ۱۳۹۰، مقابله با جرائم بین‌المللی، تعهد دولت‌ها به همکاری، چاپ اول، تهران، نشر مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش.
- ۶) دلماس‌ماری، میری، ۱۳۸۱، نظام‌های بزرگ سیاست جنایی، چاپ سوم، ترجمه علی حسین نجفی ابرندآبادی، تهران، نشر میزان.
- ۷) سلیمی، صادق، ۱۳۸۲، جنایات سازمان‌یافته فراملی، تهران، چاپ دوم، تهران، انتشارات تهران صدا.
- ۸) سیلوستر، راسل، ۱۳۹۳، مبانی حقوقی اینترپل، ترجمه، حمیدرضا شعبانی فرد، چاپ اول، تهران، نشر سازمان عقیدتی سیاسی ناجا.
- ۹) شرقی، عباس، ۱۳۷۲، علم انگشت نگاری، چاپ اول، تهران، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- ۱۰) عباسی، محمود، ۱۳۷۴، پلیس بین‌الملل، چاپ دوم، تهران، انتشارات مجد.
- ۱۱) عصار، محمدتقی و بیابانی، غلامحسین، ۱۳۸۶، قاچاق انسان، چاپ اول، تهران، انتشارات کارآگاه.
- ۱۲) فروغی، فضل‌الله و میرزایی، محمد، معاضدت‌های حقوقی و پلیسی درمقابل جرائم فراملی باتأکید بر نقش اینترپل، فصل‌نامه کارآگاه، دوره دوم، سال هشتم، شماره سی، ۱۳۹۴، ۹۴-۶۹.
- ۱۳) گلدوزیان، ایرج، ۱۳۹۱، حقوق جزای عمومی، چاپ دوازدهم، تهران، نشر دانشگاه تهران.
- ۱۴) محسنی، مرتضی، ۱۳۷۰، حقوق جزای عمومی، چاپ اول، تهران، انتشارات گنج دانش.
- ۱۵) مخدوم، حمیدرضا، ۱۳۸۷، نقش اینترپل در زمینه استرداد مجرمین و راه‌های بهینه کردن آن، فصلنامه کارآگاه، دوره دوم، شماره ۴.
- ۱۶) میرمحمد صادقی، حسین، ۱۳۸۳، حقوق جزای بین‌الملل، چاپ سوم، تهران، نشر دادگستر.
- ۱۷) ولیدی، محمد صالح، ۱۳۸۵، نگاهی به قاچاق انسان از منظر قانون، تقریرات ضمیمه درس حقوق جزای اختصاصی ۱، دوره کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، نیمسال اول تحصیلی ۸۵، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.

- 1) Bryan, ernest.(2009). The transition of criminals, first edition, London, open university press.
- 2) Donald R, cressy.(1969). Theft of the nation, New York, Evanstone.

- 3) Howard, Abadinsky.(2000). Organized Crime, 6thed. Belmont, U.S.A, Wadsworth.
- 4) Jay Albense.(1989). Organized Crime in America, 2nded. Ohio, Cincinnati.
- 5) Lydia Voigt and others.(1994). Criminology and Justice, Mc Graw Hill, New York.